

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри фінансового менеджменту
протокол №6 від "09" січня 2020 р.
Зав. кафедри _____ Н.С.Ситник

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЇХ ПРОВЕДЕННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА
(назва навчальної дисципліни)

галузь знань: **07 Управління та адміністрування**
(шифр та найменування галузі знань)

спеціальність: **072 Фінанси, банківська справа та страхування**
(код та найменування спеціальності)

освітня програма: **Фінанси, митна та податкова справа**
(найменування освітньої програми)

освітній ступінь: **бакалавр**

форма навчання: **денна**

Укладач(і):

д.е.н., професор Ситник Н.С.
ст викл. Осідач О.Б.

ЛЬВІВ 2020

РОЗДІЛ 1.МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські заняття – форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентом теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і у процесі самостійного вивчення матеріалу, а також під час виконання індивідуальної науково-дослідної роботи.

У процесі проведення семінарського заняття студенти готують тези виступів та доповідають про основні результати проведених ними досліджень у процесі вивчення окремих тем, питань чи завдань, організовується дискусія навколо попередньо визначених тем, визначаються проблемні питання, відповідь на які має бути знайдена під час обговорення.

При підготовці до семінарських занять студент повинен опрацювати рекомендовану літературу з метою вивчення запропонованих йому у плані заняття питань, завдань, тем тощо. За результатами такої доповіді, а також відповідей на додаткові питання (за їх наявності) студент отримує відповідну кількість балів згідно встановленої шкали оцінювання.

РОЗДІЛ 2.
КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
Календарно-тематичний план семінарських
та практичних занять

№ заняття	Тема	Кіль-кіст годин
1	2	3
Семінарське заняття. Тема 1. Теорії підприємств і основи підприємництва		
1	Поняття і характерні риси підприємства, основні види його діяльності. Підприємство як відкрита система. Нормативно-правові основи функціонування підприємств. Теорії підприємств. Види підприємств, їх характеристика. Зміст і поняття підприємницької діяльності.	2
Семінарське заняття. Тема 2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми		
2	Правові основи функціонування підприємств в Україні. Порядок створення та реєстрації підприємств. Класифікація підприємств. Форми об'єднання підприємств, їх утворення, мета і функції	2
Семінарське заняття. Тема 3. Зовнішнє середовище господарювання підприємства		
3	Середовище функціонування підприємства, його структура. Внутрішнє середовище підприємства. Макросередовище господарювання підприємств. Мікросередовище підприємства, його елементи. Аналіз зовнішнього середовища підприємства	2
Семінарське заняття. Тема 4. Структура та управління підприємством		
4	Виробнича структура підприємства, її види і характеристика. Управління підприємством: поняття, завдання і принципи. Функції, інструменти та риси сучасного управління. Методи управління. Організаційні структури управління підприємством. Напрями вдосконалення управління підприємством	2
Тема 6. Планування діяльності підприємства		
5	Практичне заняття. Розрахунок основних показників виробничої програми.	2
Тема 7.1. Персонал підприємства, продуктивність праці.		
6	Практичне заняття. Розрахунок чисельності працівників підприємства.	2
7	Практичне заняття. Розрахунок показників продуктивності праці.	2
Тема 7.2. Оплата праці.		
8	Практичне заняття. Розрахунок оплати праці працівників промислово-виробничого персоналу.	2
Практичне заняття. Тема 8.1. Основні фонди підприємства.		
9	Розрахунок показників ефективності використання основних фондів	2
Практичне заняття. Тема 8.1. Основні фонди підприємства.		
10	Розрахунок середньорічної вартості основних фондів	2
Практичне заняття. Тема 8.2. Амортизація основних фондів		
11	Розрахунок річних сум амортизаційних відрахувань.	2
Практичне заняття. Тема 8.3. Оборотні фонди та оборотні кошти підприємства		
12	Розрахунок сукупного нормативу оборотних коштів.	2
Семінарське заняття. Тема 9. Інвестиції		
13	Поняття, склад і структура інвестицій. Різновиди та структура капіталовкладень. Визначення необхідного обсягу і джерел фінансування робочих інвестицій. Оцінювання ефективності виробничих і фінансових інвестицій.	2
Практичне заняття. Тема 9. Інвестиції		
14	Розрахунок економічної ефективності виробничих інвестицій.	2
Семінарське заняття. Тема 10. Інноваційна діяльність		

15	Інноваційні процеси: поняття, види і характеристика. Основи методики визначення економічної ефективності технічних нововведень. Оцінка сукупного економічного ефекту від технічних нововведень. Розрахунок комерційного ефекту у виробників технічних новинок. Організаційний прогрес: суть, об'єкти, напрямки і тенденції	2
Практичне заняття. Тема 11. Техніко-технологічна база і виробнича потужність підприємства.		
16	Розрахунок показників ефективності використання виробничої потужності.	2
17	Розрахунок середньорічної виробничої потужності	2
Практичне заняття. Тема 12.1. Організація виробництва: принципи, типи		
18	Розрахунок основних параметрів поточкових ліній.	2
Практичне заняття. Тема 12.2. Якість продукції та економічна		
19	Розрахунок показників економічної ефективності підвищення якості продукції.	2
Практичне заняття. Тема 13.1. Витрати на виробництво та реалізацію продукції		
20	Складання калькуляції та кошторису витрат на виробництво продукції.	2
Практичне заняття. Тема 13.2. Ціни на продукцію (послуги).		
21	Визначення різних видів цін на продукцію підприємства	2
Практичне заняття. Тема 14. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства		
22	Розрахунок показників прибутковості діяльності підприємства	2
Семінарське заняття. Тема 15. Розвиток підприємства: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація		
23	Бізнес-процеси підприємства: сутність, структура і характеристика. Рейнжинірингсистеміпідвищенняконкурентоспроможності підприємства. Бенчмаркінг як інструмент поліпшення практики ведення бізнесу. Реструктуризація підприємства: види, форми і механізм здійснення	2
Семінарське заняття. Тема 16. Економічна безпека та антикризова діяльність		
24	Економічна безпека підприємства: сутність, мета, елементи схема організації Суть, мета і види санації підприємства. Причини і симптоми банкрутства підприємства. Процедура порушення справи про банкрутство. Процес ліквідації збанкрутілих підприємств	2
Разом практичних(семінарських) занять		48

РОЗДІЛ 3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

План семінарського заняття № 1

Тема № 1. ТЕОРІЇ ПІДПРИЄМСТВ І ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Навчальний час: 2 год.

Мета семінару: оволодіти знаннями основ ведення підприємницької діяльності в Україні **Завдання семінару:**

- обґрунтувати доцільність створення підприємства певної організаційно-правової форми;
- визначити вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ на підприємницьку діяльність;
- оволодіти навиками самостійного прийняття рішення щодо вибору - організаційно-правової форми діяльності підприємства.

Питання для перевірки базових знань за темою семінару:

1. Визначте сутність підприємництва.
2. Перелічіть головні ознаки підприємництва.
3. Хто є суб'єктом підприємництва?
4. Які існують типи підприємницької діяльності та їх відзнаки?
5. Визначте основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності та дайте їх характеристику.
6. Які існують види товариств і їх характерні риси?
7. Охарактеризуйте різні види акцій.
8. Визначте сутність різних договорів.
9. Охарактеризуйте форми договірних зобов'язань.

План семінару:

1. Підприємство (фірма) як суб'єкт ринкової економіки, його основні риси. Теорія фірми Р. Коуза.
2. Основні теорії (концепції) підприємства.
3. Сутність, принципи, форми і типи підприємницької діяльності. Законодавче забезпечення підприємництва.
4. Підприємницькі договори (контракти, угоди): структура і порядок укладання. Партнерські зв'язки та угоди.
5. Міжнародний бізнес: поняття, суб'єкти, типи та види. Форми зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Додаткові завдання для підготовки до семінару: підготовка доповідей, рефератів, презентацій до теми, які запропоновані викладачем або студентом, але з обов'язковим узгодженням з викладачем.

Форми контролю знань – обговорення питань, доповідей, рефератів; презентація виконаних завдань, розв'язання вправ, тестування тощо.

Рекомендована література до теми семінару:

1. Бабенко А.Г. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному виробництві України. / А.Г.Бабенко, К.В.Бондаревська. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/8.pdf>
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. - Вид. 2-ге, доп. і перер./ І.М.Бойчик. - К.: Атіка, 2006. - 528 с.
3. Бояринова К.О. Інноваційність функціонування підприємства в теоріях організації. / К.О.Бояринова // Вісник НТУ «ХП». - 2013. - № 45 (1018). - С.8-14.
4. Герчикова И. Н. Менеджмент: учеб. - 3-е изд., перераб. и доп. / И.Н. Герчикова. - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. - 501 с.
5. Вергун В.А. Иноземні інвестиції: офшорні зони та їх інституції в міжнародному бізнесі: навч. посіб. / В.А.Вергун, О.І.Ступницький. - К.: КНУ ім. Т.Шевченка, 2012. - 303 с.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (ред. від 12.08.2015 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. (ред. від 11.07.2014 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
8. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005 (ред. від 07.12.2014 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>
10. Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 р. (ред. від 05.04.2015 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>

11. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
  12. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. (ред. Від 8.06.2015 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
  13. Збарський. В.К. Теоретичні аспекти підприємництва. / В.К.Збарський, П.К.Канінський. // Вісник Сумського національного аграрного університету. - 2009. - Вип.1. - С.171-177.
  14. Збарський В. Особливості підприємницької діяльності в економічно розвинених країнах та можливості її розвитку в аграрному секторі України. / В.Збарський, Н.Корсун. - 2011. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/13117/1/11zvк.pdf>
  15. Історія економічних учень: підруч. у 2-х ч. / За ред. В.Д.Базилевича. - К.: Знання-Прес, 2004. - 2006. - 345 с.
  16. Козоріз М.А. Особливості становлення та розвитку підприємницького сектора економіки України. / М.А.Козоріз // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2008. - Вип.6 (74). - С.3-1.
  17. Кокоріна В.І. Основні тенденції розвитку форм міжнародного бізнесу в умовах глобалізації. / В.І.Кокоріна // Ефективна економіка. - 2012. - № 6. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1205>
  18. Коротич О.Б. Підприємництво як соціально-економічне явище. / О.Б.Коротич, Ю.Л.Орел, О.В.Рябічко. - 2010. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/doc/3/02.pdf>
  19. Коротич О.Б. Спільне підприємництво: навч. посіб. / О.Б.Коротич, О.М. Колесников. - Х.: УкрДАЗТ, 2004. - 117 с.
  20. Мировая экономика и межд народный бизнес: учеб. / кол. авторов; под. общ. ред. д-ра экон. наук, проф. В.В.Полякова и д-ра экон. наук, проф. Р.К.Щенина. - 5-е изд. - М.: КНОРУС, 2008. - 688 с.
  21. Михайлова Л.І. Міжнародний бізнес. / Л.І.Михайлова, С.Г.Турчина, Ю.І.Данько // навч. посіб. - Суми: Вид-во «Козацький вал», 2009. - 323 с.
  22. Орел Ю.Л. Регуляторний вплив територіальних органів влади на розвиток підприємницької діяльності: дис...канд. держ. упр. / Ю.Л.Орел. - Харків, 2009. - 209 с.
  23. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь. Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. - 2010. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/746>
  24. Сторожук А. Переваги і недоліки міжнародного співробітництва України у сфері сталого розвитку. / А.Сторожук // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». - 2012. - № 1. - С.37-42.
  25. Цивільне право України. Особлива частина: підруч. / За ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової,
  26. Р.А.Майданика. - 3-тє вид. перер. і доп. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 1176 с.
  27. Цивільне право України. Загальна частина: підруч. / В.С.Фазикош, С.Б.Булеца,
  28. Р.Б.Олійник та ін.; за ред. С.Б.Булеци. - К.: Знання, 2010. - 631 с.
  29. Шишка Р.Б. Характеристика договорів. / Р.Б.Шишка. - 2010. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...
  30. Шишка Р.Б. Концепція та ознаки підприємницького договору за законодавством України
  31. Форум права. - 2008. - № 2. - С.495-501 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08srbzзу.pdf>
  32. Шкіль Н.Г. Міжнародний бізнес в контексті національних вимірів. / Н.Г.Шкіль. - 2014. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?..
- Обладнання заняття, ТЗН тощо:** наочний матеріал, ТЗН.

Завдання студентам на самостійне опрацювання навчального матеріалу для підготовки до наступного семінарського заняття.

План семінарського заняття № 2

Тема 2. ВИДИ ПІДПРИЄМСТВ, ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ

Навчальний час: 2 год.

Мета семінару: оволодіти знаннями організаційно-правових основ створення та функціонування суб'єктів підприємницької діяльності в Україні

Завдання семінару:

- обґрунтовувати доцільність створення підприємства організаційно-правової форми та обирати види діяльності підприємства з урахуванням чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища;

- визначити вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ на вибір організаційно-правової форми та виду діяльності підприємства;
- оволодіти навиками самостійного прийняття рішення щодо вибору виду діяльності підприємства з урахуванням чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.

Питання для перевірки базових знань за темою семінару:

1. Визначте особливості визначення головних напрямів діяльності підприємств різних форм власності та сфер діяльності.
2. Назвіть характеристики підприємства як певної ланки виробничої сфери та юридичної особи?
3. Дайте характеристику підприємства як відкритої системи.
4. Перелічіть основні законодавчі акти та інші документи, що регулюють діяльність підприємств в Україні.
5. Охарактеризуйте економічні, організаційні та горизонтальні ознаки підприємства.
6. Проаналізуйте виробничу та загальну структуру підприємства.
7. Охарактеризуйте економічні особливості діяльності сучасних підприємств.
8. Назвіть основні ознаки класифікації підприємств.
9. Визначте форми об'єднань підприємств: мету і особливості функціонування в Україні.
10. Обґрунтуйте доцільність та ефективність створення промислово-фінансових груп консолідованих компаній в окремих галузях економіки України.

План семінару:

1. Правові основи функціонування підприємств в Україні.
2. Порядок створення та реєстрації підприємств.
3. Класифікація підприємств.
4. Форми об'єднання підприємств, їх утворення, мета і функції

Додаткові завдання для підготовки до семінару: підготовка доповідей, рефератів, презентацій до теми, які запропоновані викладачем або студентом, але з обов'язковим узгодженням з викладачем.

Форми контролю знань – обговорення питань, доповідей, рефератів; презентація виконаних завдань, розв'язання вправ, тестування тощо.

Рекомендована література до теми семінару:

1. Афанасьев Н.В. Управление развитием предприятия: монография / Н.В.Афанасьев, В.Д.Рогожин, В.И.Рудыка. - Харьков: ИНЖЭК. - 2003. - 184 с.
2. Бабій І.В. Особливості формування типів і форми реструктуризації промислових підприємств. / І.В.Бабій, - 2011. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file...pdf>
3. Бережна М.С. Сучасні організаційно-правові форми функціонування підприємств у сфері реального сектору економіки. / М.С. Бережна. - 2013. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_005.pdf
4. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. - Вид. 2-ге, доп. і перер./ І.М.Бойчик. К.: Атіка, 2006. - 528 с.
5. Виноградська А.М. Комерційне підприємництво: сучасний стан, стратегії розвитку монографія / А.М.Виноградська. - К.: ЦНЛ, 2004. - 807 с. - [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.big-library.com.ua/book/97_Kommerciine_pidpriemnictvo_sychasnij_stan_strategii_rozvitky
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (ред. від 12.08.2015 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Гурська О.М. Групи підприємств в Україні: структура, мета формування та проблеми обліку. / О.М.Гурська. - 2012. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...
8. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. (ред. Від 13.01.2009 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>
9. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. (ред. Від 11.08.2013 р.) - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
10. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. (ред. від 06.11.2014 р.) - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
11. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. (ред. від 05.12.2012 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/40-15
12. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» від 15.05.2003 р. (ред. від 13.08.2015 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
13. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. (ред. від 14.05.2015 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>

14. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О.С.Іванілов. К.: ЦУЛ, 2009. - 728 с.
15. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996, № 30.
16. Кримінальний кодекс України від 16.03.2003 р. (ред. від 12.08.2015 р.) - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
17. Мошак О.В. Законодавчо-нормативне забезпечення діяльності підприємств агропромислової сфери. / О.В.Мошак // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. - 2014. - Вип.2 (43). - С.53-57.
18. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. (ред. станом на 13.08.2015 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
19. Сардак С.Е. Науково-методичні основи управління розвитком виробництва у національній економіці: монографія / С.Е.Сардак, В.В.Джинджоян. - Дніпропетровськ: Інновація. - 2010. - 175 с.
20. Скриль В.В. Мета та особливості створення підприємств з іноземними інвестиціями. / В.В.Скриль, А.В.Шикіло // Ефективна економіка. Електронне фахове видання. - 2014 р. - 12. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3649>
21. Скрипюк О.В. Переваги та недоліки побудови франчайзингових систем в Україні. / О.В.Скрипюк // Ефективна економіка. Електронне фахове видання. - 2011. - № 12. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=857>
22. Суховатий О.В. Особливості реалізації франчайзингу в Україні / О.В.Суховатий // Проблеми науки. - 2007. - № 2. - С.14-18.
23. Щербина В. С. Господарське право: підруч. - 4-те вид., перер. і доп. / В.С.Щербина. -
24. К.: Юрінком Інтер, 2009. - 640 с.
25. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 (ред. від 12.08.2015 р.) - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
26. Яненко І.Г. Законодавче забезпечення діяльності підприємств. / І.Г.Яненко // Наукові праці. Економіка. - 2012. - Вип.177. Т.189. - С.81-86.

Обладнання заняття, ТЗН тощо: наочний матеріал, ТЗН.

План семінарського заняття № 3

Тема 3. ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Навчальний час: 2 год.

Мета семінару: здійснити аналіз та оцінку зовнішнього середовища підприємства.

Завдання семінару:

- оволодіти навиками: аналізу макро- та мікро- чинників, які впливають на діяльність підприємства; характеристики зовнішнього середовища як макросередовища підприємства; основних понять та визначень макросередовища підприємства.

Питання для перевірки базових знань за темою семінару:

1. Що ви розумієте під зовнішнім середовищем підприємства?
2. Назвіть види зовнішньоекономічної діяльності.
3. Хто є суб'єктом зовнішнього середовища?
5. Які ви можете назвати шляхи формування міжнародного ринку?
6. Які основні риси притаманні сучасному міжнародному ринку?
7. Назвіть джерела правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
8. Назвіть методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
9. Які основні сегменти міжнародного ринку використовує Україна?

План семінару:

1. Середовище функціонування підприємства, його структура.
2. Внутрішнє середовище підприємства.
3. Макросередовище господарювання підприємств.

4. Мікросередовище підприємства, його елементи.
5. Аналіз зовнішнього середовища підприємства

Додаткові завдання для підготовки до семінару: підготовка доповідей, рефератів, презентацій до теми, які запропоновані викладачем або студентом, але з обов'язковим узгодженням з викладачем.

Форми контролю знань – обговорення питань, доповідей, рефератів; презентація виконаних завдань, розв'язання вправ, тестування тощо.

Рекомендована література до теми семінару:

1. Білошкурська Н.В. Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства. / Н.В.Білошкурська // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 12 (114). - С.101-104.
2. Блайт Дж. Основи маркетингу: підруч. - Пер. з 2-го англ. вид. / Дж.Блайт. - К.: Знання-Прес, 2003. - 493 с.
3. Будник М.М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання: Дис. канд. економ. наук: 08.06.01. / М.М.Будник. - Харків, 2002. - 199 с. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=27
4. Ващенко А.А. Організація виробництва в умовах мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування машинобудівних підприємств. - Ефективна економіка. - 2015. - № 3. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4121>
5. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посіб. - 2-ге вид. / О.О.Гетьман, В.М.Шаповал. - К.: ЦУЛ, 2010. - 488 с.
6. Дзюба С.Г. Загальна характеристика зовнішнього середовища функціонування підприємства. / С.Г.Дзюба, І.Ю.Гайдай // Актуальні проблеми економіки. Серія «Економіка та управління підприємствами». - 2012.- № 1 (127). - С.144-156.
7. Іванов В.Б. Потенціал підприємства: науково-метод. посіб. / В.Б.Іванов, О.М.Кохась, С.М. Хмелевський. - К.:Кондор, 2009. - 300 с.
8. Кочкіна Н. Мотивація споживачів страхових послуг як чинник ефективності їх просування / Н.Кочкіна, А.Румянцева // Маркетинг в Україні. - 2010. - № 6. - С. 58-62.
9. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування і оцінка: навч. посіб. / Н.С. Краснокутська. - Харків: ХДУХТ, 2004. - 287 с.
10. Крисько Ж. Адаптація підприємства до змін зовнішнього середовища через механізм реструктуризації. / Ж.Крисько // Галицький економічний вісник. - 2009. - № 2. - С.38-42.
11. Кузькин Є.Ю. Обґрунтування взаємозв'язку стійкості та стабільності економічних систем промислових підприємств у контексті їх адаптації до зовнішнього середовища. / Є.Ю.Кузькин. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua>
12. Кукарцева С.В. Комплексність регіонального розвитку промисловості: формування механізму забезпечення. / С.В.Кукарцева // Препринт наукової доповіді. КНУТД МОН України, 2. - 2006. - 24 с.
13. Ландіна Т.В. Організаційно-економічні механізми адаптації підприємства до умов ринку. / Т.В.Ландіна. - К.: Наукова думка, 1994. - 283 с.
14. Метеленко Н.Г. Внутрішній господарський механізм ефективного функціонування промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: монографія. / Н.Г.Метеленко. - Запоріжжя: КПУ, 2010. - 480 с.
15. Окунева О. Сегментація працівників як внутрішніх клієнтів підприємства. / Окунева О. // Маркетинг в Україні. - 2010. - № 2. - С.14-21.
16. Осовська Г.В. Основи менеджменту: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. / Г.В.Осовська. - К.: «Кондор», 2006. - 664 с.
17. Руделиус В. Маркетинг: підруч. / В.Руделиус, О.Азарян, О.Виноградов та ін. - К.: НМЦ «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. - 422 с.
18. Старостіна А. Особливості мотивації та ринкової поведінки українських споживачів високотехнологічних товарів. / А.Старостіна, В.Журило // Маркетинг в Україні. - 2010. - №5. - С.18–23.
19. Чиженькова Е.В. Формирование экономического механизма адаптации хозяйствующего субъекта к рыночной среде: Автореф. ... канд.экон.наук. / Е.В.Чиженькова. - М., 2006. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.0ck.ru/menedzhment_i_trudovye_otnosheniya/problemy_adaptacii_predpriyatiya_k.html
20. Чорний А.В. Вплив зовнішнього середовища на внутрішню динаміку виробництва на підприємстві. / А.В.Чорний, А.С.Цікал. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bsfa.edu.ua/PDF5/chornyj_tsikal_tezy.pdf
21. Щепак В.В. Теоретичний підхід до формування середовища діяльності підприємства / В.В. Щепак // Регіональні перспективи. Науково-практичний журнал. - 2001. - № 5-6 (18-19). - С.73-75.

22. Язвінська Н. Аутсорсинг на ринку маркетингових послуг: «за» і «проти» залучення зовнішніх підрядників. / Н.Язвінська, А.Овчиннікова // Маркетинг в Україні. - 2011. - № 1. - С.46-49.

Обладнання заняття, ТЗН тощо: наочний матеріал, ТЗН.

План семінарського заняття № 4

Тема 4. СТРУКТУРА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Навчальний час: 2 год.

Мета семінару: оволодіти знаннями процесу управління підприємством та обґрунтувати тип організаційної структури управління.

Завдання семінару:

- оволодіти навиками процесу управління підприємством та визначенням типів організаційних структур управління;

- сформувати систему управління підприємством є урахуванням принципу функціональної повноти оволодіти навиками розробки організаційної структури управління підприємством;
- самостійно приймати рішення щодо формування системи управління підприємством та розробки організаційної структури управління

Питання для перевірки базових знань за темою семінару:

1. Обґрунтуйте об'єктивну необхідність управління підприємствами та іншими об'єктами господарювання (діяльністю) в ринкових умовах.
2. Визначте функції управління підприємством (організацією) та охарактеризуйте їх стосовно машинобудівної галузі.
3. Проаналізуйте еволюцію концепцій управління та дайте їх характеристику.
4. Визначте принципи управління виробництвом.
5. Охарактеризуйте методи управління підприємствами (організаціями).
6. Проаналізуйте переваги і недоліки різних організаційних структур управління сучасним підприємством.
7. Визначте шляхи удосконалення управління підприємством.
8. Охарактеризуйте структуру органів управління фармацією та визначте її особливості.
9. Охарактеризуйте організаційно-економічну необхідність та дайте сутнісну характеристику діяльності вищих органів державного управління підприємствами та організаціями.
10. Охарактеризуйте діючу в Україні систему загальногосподарського управління суб'єктами господарювання та напрями її удосконалення.

План семінару:

1. Виробнича структура підприємства, її види і характеристика.
2. Управління підприємством: поняття, завдання і принципи.
3. Функції, інструменти та риси сучасного управління.
4. Методи управління.
5. Організаційні структури управління підприємством.
6. Напрями вдосконалення управління підприємством

Додаткові завдання для підготовки до семінару: підготовка доповідей, рефератів, презентацій до теми, які запропоновані викладачем або студентом, але з обов'язковим узгодженням з викладачем.

Форми контролю знань – обговорення питань, доповідей, рефератів; презентація виконаних завдань, розв'язання вправ, тестування тощо.

Рекомендована література до теми семінару:

1. Білошкурська Н.В. Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства. / Н.В.Білошкурська // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 12 (114). - С.101-104.
2. Блайт Дж. Основи маркетингу: підруч. - Пер. з 2-го англ. вид. / Дж.Блайт. - К.: Знання-Прес, 2003. - 493 с.
3. Будник М.М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання: Дис. канд. економ. наук: 08.06.01. / М.М.Будник. - Харків, 2002. - 199 с. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=27
4. Ващенко А.А. Організація виробництва в умовах мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування машинобудівних підприємств. - Ефективна економіка. - 2015. - № 3. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4121>
5. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посіб. - 2-ге вид. / О.О.Гетьман, В.М.Шаповал. - К.: ЦУЛ, 2010. - 488 с.
6. Дзюба С.Г. Загальна характеристика зовнішнього середовища функціонування підприємства. / С.Г.Дзюба, І.Ю.Гайдай // Актуальні проблеми економіки. Серія «Економіка та управління підприємствами». - 2012.- № 1 (127). - С.144-156.
7. Іванов В.Б. Потенціал підприємства: науково-метод. посіб. / В.Б.Іванов, О.М.Кохась, С.М. Хмелевський. - К.:Кондор, 2009. - 300 с.
8. Кочкіна Н. Мотивація споживачів страхових послуг як чинник ефективності їх просування / Н.Кочкіна, А.Румянцева // Маркетинг в Україні. - 2010. - № 6. - С. 58-62.

9. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування і оцінка: навч. посіб. / Н.С. Краснокутська. - Харків: ХДУХТ, 2004. - 287 с.
10. Крисько Ж. Адаптація підприємства до змін зовнішнього середовища через механізм реструктуризації. / Ж.Крисько // Галицький економічний вісник. - 2009. - № 2. - С.38-42.
11. Кузькин Є.Ю. Обґрунтування взаємозв'язку стійкості та стабільності економічних систем промислових підприємств у контексті їх адаптації до зовнішнього середовища. / Є.Ю.Кузькин. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua>
12. Кукарцева С.В. Комплексність регіонального розвитку промисловості: формування механізму забезпечення. / С.В.Кукарцева // Препринт наукової доповіді. КНУТД МОН України, 2. - 2006. - 24 с.
13. Ландіна Т.В. Організаційно-економічні механізми адаптації підприємства до умов ринку. / Т.В.Ландіна. - К.: Наукова думка, 1994. - 283 с.
14. Левин П.Б. Обоснование экономических оценок инновационной среды. / П.Б.Левин // Вісник Донецького університету економіки та права. Економіка та управління. - 2004. - № 1. - С.223 - 233.
15. Метеленко Н.Г. Внутрішній господарський механізм ефективного функціонування промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: монографія. / Н.Г.Метеленко. - Запоріжжя: КПУ, 2010. - 480 с.
16. Окунева О. Сегментація працівників як внутрішніх клієнтів підприємства. / Окунева О. // Маркетинг в Україні. - 2010. - № 2. - С.14-21.
17. Осовська Г.В. Основи менеджменту: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. / Г.В.Осовська. - К.: «Кондор», 2006. - 664 с.
18. Руделиус В. Маркетинг: підруч. / В.Руделиус, О.Азарян, О.Виноградов та ін. - К.: НМЦ «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. - 422 с.
19. Старостіна А. Особливості мотивації та ринкової поведінки українських споживачів високотехнологічних товарів. / А.Старостіна, В.Журило // Маркетинг в Україні. - 2010. - №5. - С.18–23.
20. Чиженкова Е.В. Формирование экономического механизма адаптации хозяйствующего субъекта к рыночной среде: Автореф. ... канд.экон.наук. / Е.В.Чиженкова. - М., 2006. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.0ck.ru/menedzhment_i_trudovye_otnosheniya/problemy_adaptacii_predpriyatiya_k.html
21. Чорний А.В. Вплив зовнішнього середовища на внутрішню динаміку виробництва на підприємстві. / А.В.Чорний, А.С.Цікал. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bsfa.edu.ua/PDF5/chornyj_tsikal_tezy.pdf
22. Щепак В.В. Теоретичний підхід до формування середовища діяльності підприємства / В.В. Щепак // Регіональні перспективи. Науково-практичний журнал. - 2001. - № 5-6 (18-19). - С.73-75.
23. Язвінська Н. Аутсорсинг на ринку маркетингових послуг: «за» і «проти» залучення зовнішніх підрядників. / Н.Язвінська, А.Овчиннікова // Маркетинг в Україні. - 2011. - № 1. - С.46-49.

Обладнання заняття, ТЗН тощо: наочний матеріал, ТЗН.

План семінарського заняття № 5

Тема 5. РИНОК І ПРОДУКЦІЯ

Навчальний час: 2 год.

Мета семінару: оволодіти знаннями процесу оцінювання ефективності роботи ринку

Завдання семінару:

- оволодіти навиками аналізувати та оцінювати ринок, на якому реалізується продукція підприємства;
- сформувати систему управління підприємством з урахуванням принципу функціональної повноти оволодіти навиками розробки організаційної структури управління підприємством;

- самостійно приймати рішення щодо вибору ринку на якому реалізується продукція підприємства.

Питання для перевірки базових знань за темою семінару:

1. Що містить в собі поняття "інфраструктура ринку"?
2. Назвіть переваги і недоліки ринку.
3. Чи потрібно регулювати ринок?
4. Чим відрізняється державне регулювання ринку від державного регулювання економіки?
5. Який взаємозв'язок є між економічними і адміністративними методами державного регулювання економіки?

План семінару:

1. Ринок: поняття, умови формування і функції.
2. Структура і види ринків.
3. Типи ринкової структури.
4. Ринкова інфраструктура, її складові елементи

Додаткові завдання для підготовки до семінару: підготовка доповідей, рефератів, презентацій до теми, які запропоновані викладачем або студентом, але з обов'язковим узгодженням з викладачем.

Форми контролю знань – обговорення питань, доповідей, рефератів; презентація виконаних завдань, розв'язання вправ, тестування тощо.

Рекомендована література до теми семінару:

1. Білошкурська Н.В. Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства. / Н.В.Білошкурська // Актуальні проблеми економіки. - 2010. - № 12 (114). - С.101-104.
16. Блайт Дж. Основи маркетингу: підруч. - Пер. з 2-го англ. вид. / Дж.Блайт. - К.: Знання-Прес, 2003. - 493 с.
17. Будник М.М. Адаптація промислових підприємств до ринкових умов господарювання: Дис. канд. економ. наук: 08.06.01. / М.М.Будник. - Харків, 2002. - 199 с. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=27
18. Вашенко А.А. Організація виробництва в умовах мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування машинобудівних підприємств. - Ефективна економіка. - 2015. - № 3. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4121>
19. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посіб. - 2-ге вид. / О.О.Гетьман, В.М.Шаповал. - К.: ЦУЛ, 2010. - 488 с.
20. Дзюба С.Г. Загальна характеристика зовнішнього середовища функціонування підприємства. / С.Г.Дзюба, І.Ю.Гайдай // Актуальні проблеми економіки. Серія «Економіка та управління підприємствами». - 2012.- № 1 (127). - С.144-156.
21. Іванов В.Б. Потенціал підприємства: науково-метод. посіб. / В.Б.Іванов, О.М.Кохась, С.М. Хмелевський. - К.:Кондор, 2009. - 300 с.
22. Кочкіна Н. Мотивація споживачів страхових послуг як чинник ефективності їх просування / Н.Кочкіна, А.Румянцева // Маркетинг в Україні. - 2010. - № 6. - С. 58-62.
23. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування і оцінка: навч. посіб. / Н.С. Краснокутська. - Харків: ХДУХТ, 2004. - 287 с.
24. Крисько Ж. Адаптація підприємства до змін зовнішнього середовища через механізм реструктуризації. / Ж.Крисько // Галицький економічний вісник. - 2009. - № 2. - С.38-42.
25. Кузькин Є.Ю. Обґрунтування взаємозв'язку стійкості та стабільності економічних систем промислових підприємств у контексті їх адаптації до зовнішнього середовища. / Є.Ю.Кузькин. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua>

26. Кукарцева С.В. Комплексність регіонального розвитку промисловості: формування механізму забезпечення. / С.В.Кукарцева // Препринт наукової доповіді. КНУТД МОН України, 2. - 2006. - 24 с.
27. Ландіна Т.В. Організаційно-економічні механізми адаптації підприємства до умов ринку. / Т.В.Ландіна. - К.: Наукова думка, 1994. - 283 с.
28. Левин П.Б. Обоснование экономических оценок инновационной среды. / П.Б.Левин // Вісник Донецького університету економіки та права. Економіка та управління. - 2004. - № 1. - С.223 - 233.
29. Метеленко Н.Г. Внутрішній господарський механізм ефективного функціонування промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: монографія. / Н.Г.Метеленко. - Запоріжжя: КПУ, 2010. - 480 с.
24. Окунева О. Сегментація працівників як внутрішніх клієнтів підприємства. / Окунева О. // Маркетинг в Україні. - 2010. - № 2. - С.14-21.
25. Осовська Г.В. Основи менеджменту: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. / Г.В.Осовська. - К.: «Кондор», 2006. - 664 с.
26. Руделиус В. Маркетинг: підруч. / В.Руделиус, О.Азарян, О.Виноградов та ін. - К.: НМЦ «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. - 422 с.
27. Старостіна А. Особливості мотивації та ринкової поведінки українських споживачів високотехнологічних товарів. / А.Старостіна, В.Журило // Маркетинг в Україні. - 2010. - №5. - С.18–23.
28. Чиженкова Е.В. Формирование экономического механизма адаптации хозяйствующего субъекта к рыночной среде: Автореф. ... канд.экон.наук. / Е.В.Чиженкова. - М., 2006. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.0ck.ru/menedzhment_i_trudovye_otnosheniya/problemy_adaptacii_predpriyatiya_k.html
29. Чорний А.В. Вплив зовнішнього середовища на внутрішню динаміку виробництва на підприємстві. / А.В.Чорний, А.С.Цікал. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bsfa.edu.ua/PDF5/chornyj_tsikal_tezy.pdf
30. Щепак В.В. Теоретичний підхід до формування середовища діяльності підприємства / В.В. Щепак // Регіональні перспективи. Науково-практичний журнал. - 2001. - № 5-6 (18-19). - С.73-75.
31. Язвінська Н. Аутсорсинг на ринку маркетингових послуг: «за» і «проти» залучення зовнішніх підприємців. / Н.Язвінська, А.Овчиннікова // Маркетинг в Україні. - 2011. - № 1. - С.46-49.

Обладнання заняття, ТЗН тощо: наочний матеріал, ТЗН.

План семінарського заняття № 6

Тема 7. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОДУКТИВНІСТЬ І ОПЛАТА ПРАЦІ.

Навчальний час: 2 год.

Міжпредметні зв'язки:

після вивчення [Політичної економіки, Мікроекономіки, Макроекономіки, Фінансів], *передує* [Економічна діагностика, Бухгалтерському обліку, Фінансам суб'єктів підприємництва].

Мета семінару: оволодіти знаннями проведення оцінки ефективності використання трудових ресурсів підприємства.

Завдання семінару:

- оволодіти навиками складання штатного розпису підприємства, оцінки динаміки руху та ефективності використання трудових ресурсів підприємства, розрахунку заробітної плати різних категорій персоналу підприємства та обчислення фонду заробітної плати;
- здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію під час оцінювання ефективності використання трудових ресурсів підприємства на визначенні системи нарахування заробітної плати;

- самостійно приймати рішення щодо вибору системи нарахування заробітної плати на підприємстві.

Питання для перевірки базових знань за темою семінару:

1. Як ви розумієте термін "виробничі кадри підприємства"?
2. Визначте структуру промислових виробничих кадрів на підприємстві.
3. Що ви розумієте під балансом кадрового потенціалу?
4. Охарактеризуйте процес формування заробітної плати в ринко-вих умовах.
5. Визначте сутність заробітної плати як економічної категорії.
6. Назвіть основні функції заробітної плати.
7. Що відображає соціальна функція заробітної плати?
8. Назвіть форми і системи заробітної плати.
9. Що розуміють під термінами "мінімальна" і "номінальна" заробітна плата?
10. Як визначають реальну заробітну плату?
11. Як здійснюється розрахунок фонду оплати праці?
12. Що вам відомо про структуру та склад фонду оплати праці?
13. Назвіть методи державного регулювання заробітної плати.
14. Якими принципами і документами керуються підприємства при організації оплати праці?
15. Як ви розумієте поняття "тарифна ставка" і "тарифна сітка"?
16. Назвіть показники продуктивності праці та методи її вимірювання.
17. Назвіть резерви та шляхи підвищення продуктивності праці.

План семінару:

1. Персонал підприємства, його склад та структура.
2. Розрахунок чисельності працюючих на підприємстві.
3. Продуктивність праці, показники і методи її вимірювання.
4. Планування росту продуктивності праці.
5. Поняття, види і шляхи росту заробітної плати.
6. Тарифна система, її елементи.
7. Форми і системи оплати праці.
8. Формування фонду оплати праці на підприємстві

Додаткові завдання для підготовки до семінару: підготовка доповідей, рефератів, презентацій до теми, які запропоновані викладачем або студентом, але з обов'язковим узгодженням з викладачем.

Форми контролю знань – обговорення питань, доповідей, рефератів; презентація виконаних завдань, розв'язання вправ, тестування тощо.

Рекомендована література до теми семінару:

1. Багрова І.В. Нормування праці: навч. посіб. / І.В.Багрова. - К.: ЦНЛ, 2003. - 212 с.
2. Балабанова Л.В. Управління персоналом: підруч. / Л.В.Балабанова, О.В.Сардак. - К.: ЦУЛ, 2011. - 468 с.
3. Богиня Д. П. Основи економіки праці: навч. посіб. / Д.П.Богиня, О.А.Грішнова. - 2-ге вид., стер. - К.: Знання-Прес, 2001. - 313 с.
4. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. і перер./ І.М.Бойчик. - К.: Атіка, 2006. - 528 с

6. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посіб. /О.О.Гетьман, В.М.Шаповал. - К.: ЦУЛ, 2010. - 488 с.

Обладнання заняття, ТЗН тощо: наочний матеріал, ТЗН.

План семінарського заняття № 8

Тема 10. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Навчальний час: 2 год.

Міжпредметні зв'язки:

після вивчення [Політичної економіки, Мікроекономіки, Макроекономіки, Фінансів], *передую* [Економічна діагностика, Бухгалтерському обліку, Фінансам суб'єктів підприємництва].

Мета семінару: оволодіти здатністю до організації інноваційної діяльності

Завдання семінару:

- оволодіти знаннями критеріїв обґрунтування та прийняття інноваційних рішень;
- здатність до оцінювання інноваційної діяльності;
- самостійно приймати рішення щодо застосування інноваційних заходів.

Питання для перевірки базових знань за темою семінару:

1. Що становить за міжнародними стандартами інновація?
2. Визначте класифікаційні ознаки інновацій.
3. Охарактеризуйте класифікацію інновацій у машинобудівній галузі.
4. Що розуміють під інноваційною діяльністю?
5. Назвіть основні етапи алгоритму інноваційної діяльності.
6. Чим обумовлена сьогодні актуальність активізації інноваційної діяльності у машинобудівній галузі?
7. Назвіть головні напрямки наукових досліджень у машинобудівній галузі.
8. Охарактеризуйте відмінні риси інноваційної і традиційної моделі розвитку машинобудівного виробництва.
9. Наведіть узагальнену схему інноваційного процесу.
10. Які види ефектів пов'язані.

План семінару:

1. Інноваційні процеси: поняття, види і характеристика.
2. Основи методики визначення економічної ефективності технічних нововведень.
3. Оцінка сукупного економічного ефекту від технічних нововведень.
4. Розрахунок комерційного ефекту у виробників технічних новинок.
5. Організаційний прогрес: суть, об'єкти, напрямки і тенденції

Додаткові завдання для підготовки до семінару: підготовка доповідей, рефератів, презентацій до теми, які запропоновані викладачем або студентом, але з обов'язковим узгодженням з викладачем.

Форми контролю знань – обговорення питань, доповідей, рефератів; презентація виконаних завдань, розв'язання вправ, тестування тощо.

Рекомендована література до теми семінару:

1. Архієреєв С.І. Визначення економічної сутності оборотних коштів та джерела їх формування. / С.І.Архієреєв, Л.А.Жмілька // Вісник НТУ «ХПІ». - 2013. - № 21 (994). - С.171-178.
4. Бобко. Н.А. Резерви зниження матеріальних витрат промислового підприємства / Н.А.Бобко, Р.О.Крутько. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_038.pdf
5. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. і перер./ І.М.Бойчик. - К.: Атіка, 2006. - 528 с.
23. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посіб. - 2-ге вид. / О.О.Гетьман, В.М.Шаповал. - К.: ЦУЛ, 2006. - 448 с.
Головко О.Г. Формування оптимальної структури капіталу підприємства. / О.Г.Головко, К.О.Шляпкіна // Вісник НТУ «ХПІ». - 2012. - № 49 (1022). - С.22-26.
24. Городня Т.А. Сучасна стратегія управління капіталом підприємства / Т.А.Городня, О.Р.Стефанік. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Che_2.pdf
25. Данілова Л. Власний капітал підприємства і проблеми його формування. / Л.Данілова, О.Мельник // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Серія «Економіка». - 2012. - Вип. 138. - С.26-27.
26. Дідченко О.І. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів. / О.І.Дідченко, Т.С.Анатольєва. - 2013. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_021.pdf
27. Дробишева О.О. Роль оборотних засобів у виробничому процесі підприємства. / О.О.Дробишева, І.М.Похильченко. - 2013. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_136.pdf
28. Економічний аналіз: навч. посіб. / М.А.Болюх, В.З.Бурчевський, М.І.Горбаток та ін.; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г.Чумаченка. - Вид. 2-ге, перер. і доп. - К.: КНЕУ - 2003. - 556 с.
29. Економіка підприємства: підруч. / За ред. С.Ф.Покропівного. - К.: КНЕУ, 2006. - 528 с.
30. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення відтворення основних засобів. / О.А.Євтушенко // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». - 2011. - № 2, Т. 2. - С.39-42.
31. Касян С.Я. Управління ресурсами промислового підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / С.Я.Касян; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». - К., 2011. - 20 с.
33. Ларка М.І. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів підприємства. / М.І.Ларка, Д.О.Горжій // Вісник НТУ «ХПІ». - 2013. - № 22 (995). - С.38-43.
34. Масюк Ю.А. Особливості формування та використання капіталу підприємств. / Ю.А.Масюк, І.В.Олександренко. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_oif/2007_4_2/zbirn_uk_O_FN4has_2_6.pdf
35. Масюк Ю.В. Особливості оптимізації управління капіталом в умовах кризи / Ю.В.Масюк, Л.І.Бровко // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія Економіка. - 2011. - № 33. - С.181-185.
36. Мацибора В.І. Економіка підприємства: навч. посіб. для вузів / В.І.Мацибора, В.К.Збарський, Т.В.Мацибора. - К.: Каравела, 2008. - 312 с.
37. Мельник О.В. Формування нематеріальних активів та їх вплив на ринкову вартість промислових підприємств. / О.В.Мельник // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2013. - № 3. - С.236-250.
38. Перебийніс В.І. Логістичні стратегії матеріально-технічного постачання підприємств / В.І.Перебийніс, В.М.Собчишин // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. - Полтава: ПДАА. - 2011. - Вип. 3. - Т. 2. - С.345-353.
39. Півняк Ю.В. Дослідження основних концепцій та функцій амортизації. / Ю.В.Півняк // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2013 - № 2. - С.133-138.
40. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. (ред. станом на 13.08.2015 р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
41. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
24. Пошєнова К.С. Управління розвитком нематеріальних активів підприємства. / К.С.Пошєнова, В.О.Матросова. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.kpi.kharkov.ua/archive/.../8Poshen.pdf
32. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996-ХІУ. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
33. Сивец С.С. Переоценка основних средств на предприятиях Украины: возможности, перспективы, проблемы / С.С.Сивец, Л.А.Баширова // Облік і аудит: Збірник статей. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.binfo.zp.ua/articles.shtml>.

34. Стельмашук Ю.А. Сутнісний аналіз капіталу в контексті управління ефективністю його використання та відтворення / Ю.А.Стельмашук. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc...2/79.pdf
35. Федорова В.А. Економіка підприємства та міжнародних компаній: навч. посіб. для вузів / В.А.Федорова, О.А Соловйова. - К.: ЦУЛ, 2008. - 416 с
36. Фінансовий менеджмент: підруч. / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М.Поддєрьогін. - К.: КНЕУ, 2008. - 536 с.
37. Чорна О.М. Економічний зміст та проблематика управління капіталом підприємства реального сектору економіки в Україні. / О.М.Чорна, О.О.Мацнєва // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2013. - № 2. - С.48-56.
38. Череп А.В. Ефективність використання основних фондів підприємства. / А.В.Череп, А.А.Клименко. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://5osvita.at.ua/ld/0/32-.pdf>
39. Шпак Н.З. Система управління капіталом підприємства / Н.З.Шпак, О.М.Рудницька // Науковий вісник НЛТУ України. - 2010. - № 10. - С.257-261.

Обладнання заняття, ТЗН тощо: наочний матеріал, ТЗН.

План семінарського заняття № 8

Тема 15. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ МОДЕЛІ, ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

Навчальний час: 2 год.

Мета семінару: оволодіти здатністю проведення оцінки економічної ефективності діяльності підприємства

Завдання семінару:

- оволодіти знаннями ознак банкрутства підприємства, видів реструктуризації та санації;
- здатність проектувати структуру та параметри виробничого процесу в умовах санації підприємства;
- самостійно приймати рішення щодо вибору санаційних заходів.

Питання для перевірки базових знань за темою семінару:

1. Наведіть суттєво-змістову схему реструктуризації підприємств.
2. Назвіть основні форми і види реструктуризації підприємств.
3. Яким чином відбувається оцінювання техніко-економічної і фінансової ситуації в процесі обґрунтування форм і видів реструктуризації підприємств?
4. Наведіть приклади ефективної реструктуризації і структурної перебудови окремих галузей і підприємств в Україні.
5. Дайте визначення сутності санації (фінансового оздоровлення) підприємств.
6. Охарактеризуйте класичну модель процесу санації підприємств.
7. Які ви знаєте програми і проекти санації підприємств?
8. Назвіть основні типові розділи бізнес-плану санації (фінансового оздоровлення) підприємства.
9. Як виглядає структура техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) санації підприємства?

План семінару:

1. Бізнес-процеси підприємства: сутність, структура і характеристика.
2. Реінжиніринг в системі підвищення конкурентоспроможності підприємства.
3. Бенчмаркінг як інструмент поліпшення практики ведення бізнесу.
4. Реструктуризація підприємства: види, форми і механізм здійснення

Додаткові завдання для підготовки до семінару: підготовка доповідей, рефератів, презентацій до теми, які запропоновані викладачем або студентом, але з обов'язковим узгодженням з викладачем.

Форми контролю знань – обговорення питань, доповідей, рефератів; презентація виконаних завдань, розв'язання вправ, тестування тощо.

Рекомендована література до теми семінару:

1. Андерсен Б. Бизнес-процессы. Инструменты совершенствования / Б.Андерсен; [пер. с англ. С.В.Ариничева ; науч. ред. Ю. П. Адлер].- М.: РИА «Стандарты и качество», 2003. - 272 с.
2. Бабак О.А.Реінжиніринг як сучасний інструмент інноваційної діяльності підприємств

/ О.А.Бабак. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_1/Babak.pdf

2. Багієв Г.Л. Бенчмаркінг як функція й інструмент підприємницької діяльності. / Г.Л.Багієв, Ю.Н.Соловійова // У кн.: Міжнародна наукова конференція «Маркетинг і культура підприємництва: Тези доповідей. - Х.: Вид-во «Гал», 2002. - Ч.1.
3. Биннер Х.Ф. Управление организациями и производством: от функционального менеджмента к процессному / Х.Ф.Биннер; пер. с нем. - М: Альпина Бизнес Букс (Альпина Паблицерз), 2010. - 282 с.
4. Бойчик І.М. Формування бізнес-моделі підприємства: курс лекцій / І.М.Бойчик. - Тернопіль, 2009. - 131 с.
5. Виноградова О.В. Реінжиніринг торгівельних підприємств: теорія та методологія: дис. док. екон. наук / О.В.Виноградова. - Д.: Донецький державний університет економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського, 2006. - 435 с.
6. Галиця І.О. Концептуальні підходи до стратегії інноваційного розвитку суб'єктів господарювання / І.О.Галиця // Проблеми науки. - 2006. - № 8. - С.14-21.
7. Гордієнко Л.Ю. Управління організаційними трансформаціями: теоретико-методолічні засади та управлінський інструментарій: монографія / Л.Ю.Гордієнко. - Х.: вид. ХНЕУ, 2011. - 124 с.
8. Гончарук А.Г. Бенчмаркінг як метод управління ефективністю підприємства / А.Г.Гончарук // Труды Одесского политехнического университета. - 2007. - Вып.1 (27). - С.253-258.
9. Данько М. Реорганізація підприємств у контексті формування корпоративних структур / М.Данько // Економіка України. - 2007. - №1. - С.64-70.
10. Дафт Р.Л. Менеджмент / Р.Л. Дафт. - СПб.: Питер, 2002. - 832 с.
11. Ефимов В.В. Описание и улучшение бизнес-процессов: учеб. пособ. / В.В.Ефимов. - Ульяновск: УлГТУ, 2005. - 84 с.
12. Єсіпова К. А. Класифікація бізнес-процесів у туристичних підприємств / К.А.Єсіпова// Економічний простір. - 2010. - № 42. - С. 220-228.
13. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (нова редакція від 22.12. 2011 р.) - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_606600-13
14. Запасна Л. С. Економічна сутність розвитку підприємства. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp96/knp96_33-37.pdf.
15. Оголєва Л.Н. Реинжиниринг производства / Л.Н.Оголєва, Е.В.Чернецова, В.М. Радиковский. - М.: КНОРУС, 2005. - 304 с.
16. Кальниченко Л. Реструктуризация предприятий в условиях становления рыночной среды / Л. Кальниченко, А.Мендрул // Экономика Украины. - 2000. - № 10. - С.27-33.
17. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: навч. посіб. - 2-е вид. доп. і перер. - Л.: Національний університет «Львівська політехніка», «Інтелект-Захід», 2003. - 352 с.
18. Погорелов Ю. С. Развитие предприятия: понятия та види / Ю.С.Погорелов. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp88/knp88_75-81.pdf
19. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. - Суми: Університетська книга, 2005. - 582 с.
20. Табачникас Б.И. Концепции реинжиниринга и управление бизнес-процессами / Б.И. Табачникас // Проблемы современной экономики. - 2007. - № 1 (21). - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.m-economy.ru/number.php3?bnumber=21#432>
21. Тоцький В.І. Організаційний розвиток підприємства: навч. посіб. / В.І.Тоцький, В.В.Лаврененко. - К.: КНЕУ, 2005. - 247 с.

23. Філіна С.В. Тракткування поняття реінжиніринг бізнес-процесів як основного методу кардинальної перебудови бізнес-процесів / С.В.Філіна // Нові економічні системи в сучасних умовах. - 2011 - № 4. - С.210-213.
24. Харрінгтон Дж., Оптимизация бизнес-процессов: документирование, анализ, управление, оптимизация/ Дж.Харрінгтон, К.С.Эсселинг. – С-Пб.: Азбука, БМикро, 2003. - 317 с.
25. Чорнобай Л. І. Бізнес-процеси підприємства: загальна характеристика та економічна суть / Л.І.Чорнобай, О.І.Дума // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2013. - № 769. - С.125-131.
- Обладнання заняття, ТЗН тощо:** наочний матеріал, ТЗН.

План семінарського заняття № 10

Тема 16. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА АНТИКРИЗОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Навчальний час: 2 год.

ета семінару: оволодіти здатністю проведення оцінки економічної безпеки антикризової діяльності підприємства

Завдання семінару:

- оволодіти знаннями ознак банкрутства підприємства, видів реструктуризації та санації;
- здатність проектувати структуру та параметри виробничого процесу в умовах санації підприємства;
- самостійно приймати рішення щодо вибору санаційних заходів.

Питання для перевірки базових знань за темою семінару:

1. Охарактеризуйте основні напрями системи економічної безпеки підприємства.
2. Назвіть засоби забезпечення економічної безпеки підприємства.
3. Наведіть алгоритм розрахунку загального рівня економічної безпеки підприємства.
4. Охарактеризуйте методи оцінювання потенціалу підприємства.
5. Визначте основні напрямки удосконалення техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства.
6. Проаналізуйте основні негативні впливи на економічну безпеку промислового підприємства за кадровою складовою.
7. Назвіть головні показники, які характеризують стан інтелектуальної складової економічної безпеки.
8. У чому полягають основні завдання забезпечення фінансової складової економічної безпеки?

План семінару:

1. Економічна безпека підприємства: сутність, мета, елементи схема організації.
2. Суть, мета і види санації підприємства.
3. Причини і симптоми банкрутства підприємства .
4. Процедура порушення справи про банкрутство.
5. Процес ліквідації збанкрутілих підприємств

Додаткові завдання для підготовки до семінару: підготовка доповідей, рефератів, презентацій до теми, які запропоновані викладачем або студентом, але з обов'язковим узгодженням з викладачем.

Форми контролю знань – обговорення питань, доповідей, рефератів; презентація виконаних завдань, розв'язання вправ, тестування тощо.

Рекомендована література до теми семінару:

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И.Ансофф. - СПб: Изд-во «Питер»,1999.- 416 с.
2. Антикризисный менеджмент / под ред. А.Г. Грязновой. - М.: Тандем, 1999. - 368 с.
3. Антикризисное управление: учебник / под ред. Э.М.Короткова.- М.: Инфра,2000 - 432 с.
- 4.Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. і перер./ І.М.Бойчик. - К.: Атіка, 2006. - 528 с.
- 5.Василенко В.А. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монография / В.А. Василенко. - К. : ЦУЛ, 2005. – 648 с.
- 6.Гончаренко Л.П. Управление безопасностью: учеб. пособ./Л.П.Гончаренко. - М.: КНОРУС, 2010. - 272 с.
- 7.Даніч В.М. Визначення кризового стану підприємства / В.М.Даніч, Н.О.Пархоменко // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2013. - № 4. - С.208-218.
- 8.Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (нова редакція від 22.12. 2011 р.) - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_606600-13

9. Ковальов Д. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства / Д.Ковальов, І.Плетникова // Економіка України. - 2000. - № 4. - С. 35-40.
10. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г.В.Козаченко, В.П.Пономарьов, О.М.Ляшенко. - К.: Лібра, 2003. - 280 с.
11. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Р.О.Костирко. - Х.: Фактор, 2007. - 784 с.
12. Кравченко В. Розробка сучасного стандарту з управління ризиками - важливий чинник підвищення ефективності підприємницької діяльності в Україні / В.Кравченко // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. пр. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. - Вип. 17. - 330 с. - С.159 - 166.
13. Кравченко В.А. Стан управління підприємницькими ризиками: українська специфіка / В.А.Кравченко // Проблеми системного підходу в економіці. - 2007. - № 3.
14. Кравчук О.Я., Кравчук П.Я. Діагностика та механізм забезпечення корпоративної безпеки підприємства: монографія / О.Я.Кравчук, П.Я.Кравчук. - Луцьк: Надстир'я, 2008. - 256 с.
15. Лігоненко Л. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л.Лігоненко. - К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2001. - 580 с.
16. Мартиненко В.П. Стратегія життєздатності підприємств промисловості: навч. посіб. / В.П.Мартиненко. - К.: ЦНЛ, 2006. - 328 с.
17. Пономаренко В.С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: монографія / В.С.Пономаренко, О.М.Тридід, М.О.Кизим. - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. - 323 с.
18. Скібіцький О.М. Антикризовий менеджмент: криза і банкрутство: навч. посіб. / О.М.Скібіцький. - К.: ЦУЛ, 2009. - 568с.
19. Чернявский А.Д. Цикличность кризисов маркетинга во времени / А.Д.Чернявский // Проблемы современной экономики. - 2008. - № 3. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2125>.

Обладнання заняття, ТЗН тощо: наочний матеріал, ТЗН.

РОЗДІЛ 4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

№ з/п	Види робіт. Критерії оцінювання знань студентів	Балрейтингу	Максимальні лькостбалів
Бали поточної успішності за участь у семінарських заняттях			
Критерії оцінювання		5 балів	
<p>Оцінку «відмінно» (максимально 5 балів) за семінарське заняття студент отримує за умови відповідності виконаного завдання студентом та його усної відповіді за усіма п'ятьма зазначеними критеріями.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методологи проблем, що розглядаються; 2) ступінь засвоєння матеріалу дисципліни; 3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; 4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; 5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки. <p>Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку.</p> <p>Відмінно («5») – студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.</p> <p>Добре («4») – студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.</p> <p>Задовільно («3») – студент в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.</p> <p>Незадовільно («2») – студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.</p> <p>Незадовільно («1») – студент частково володіє навчальним матеріалом не в</p>			

зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.